

Ons kent ons

Wie missen we in de kerk (en waarom)?

Het 'CG-profiel'

Door mijn werk heb ik het voorrecht dat ik heel veel Christelijke Gereformeerde Kerken mag bezoeken. Daarnaast neem ik deel aan allerlei interkerkelijke netwerken. Al met al kom je zo heel wat kerkmensen tegen door heel Nederland. In de afgelopen 2 à 3 jaar ben ik getroffen door de warmte en betrokkenheid van veel kerkleden. Er zijn veel mensen die getuigen van hun band met de Here God en van hun bewogenheid met de naaste. Ik ben dankbaar voor die ervaringen en hoop op meer.

Iets anders is mij echter ook opgevallen. De kerken waar ik kom, staan van Groningen tot Goes, in steden en dorpen, met soms heel verschillende samenlevingen om de kerk heen. Toch bleef in Christelijke Gereformeerde Kerken van alle liggingen, met hun verschillen, in alle zaaltjes waar ik cursussen gaf, tijdens gemeenteavonden, classisbijeenkomsten en dergelijke één ding bijna altijd hetzelfde. De mensen leken zo op elkaar:

- de gezichten waren voor het overgrote deel blank. Mensen van allochtone afkomst waren op de vingers van één hand te tellen
- de mensen waren goed en niet al te buitenissig gekleed. 'Middle of the road' zou je zeggen: niet zeer rijk, zeker niet arm, maar overwegend mensen uit de (gegoede) middenklasse
- de parkeerterreinen waren goed gevuld met niet al te oude en meestal vrij ruime middenklassers
- voor de meeste gemeenteavonden en cursussen moest ik in mijn niet al te oude middenklasser naar dorpen of kleine steden rijden. Daar woont dan ook het merendeel van de Christelijke Gereformeerden
- gelukkig waren er regelmatig mensen die niet kerkelijk waren opgevoed, maar het waren er bijzonder weinig. Ook zij waren bijna altijd blank en niet onbemiddeld. Het overgrote deel van de mensen die ik tegenkwam was echter kerkelijk geboren en opgevoed
- uit de gesprekken kreeg ik de indruk dat verreweg de meesten van hen functioneerden in een gezin. Zij hadden vaak een levenspartner en kinderen
- uit de interieurs van de meeste kerken sprak geen grote interesse voor cultuur. Keurig, functioneel, schoon, dat waren de trefwoorden. Maar aandacht voor kunst, symboliek en dergelijke was minder aanwezig. Donker houtsnijwerk met bijbelse taferelen, plastic bloemen, vitrages en gebloemde kleedjes overheersten de meeste interieurs.

In sommige studies en onderzoeken lees je daarbij nog dat kerkmensen meestal niet behoren tot de zeer hoog of zeer laag opgeleiden. In het algemeen zijn universitair geschoolden meer ontkerkelijkt dan lager geschoolden. Psychologen schijnen de meest ontkerkelijkte beroepsgroep van Nederland te zijn! Anderzijds vind je in de kerk naar verhouding ook niet zoveel schoonmakers en werkers aan de lopende band. Uiteraard is het moeilijk die indrukken bevestigd te krijgen tijdens gemeenteavonden en de cursussen die ik geef, maar ik ga ervan uit dat dit goede onderzoeken zijn.

Een ander gegeven dat nogal eens wordt genoemd, is dat Nederlandse kerken vooral ouderen als leden hebben. Van de Nederlandse jongeren onder de 25 is volgens sommige onderzoeken slechts zo'n 5% enigszins betrokken kerklid. In de generaties daarboven ligt dit percentage veel hoger. Hoewel dit in onze kerken misschien nog meevalt, wijst alles erop dat ook hier vergrijzing begint op te treden. Een onderzoek van het Deputaatschap voor de Problematiek

van de Grote Steden (*Vitaal 2000*, gepresenteerd tijdens de Generale Synode) wijst daarop. Maar natuurlijk zal dat nog niet in elke plaatselijke gemeente merkbaar zijn.

Wat is het beeld van het Christelijke Gereformeerde kerklid dat hieruit naar voren komt? Hij of zij is een autochtone (blanke) Nederlander, kerkelijk opgevoed, afkomstig uit de middenklasse, rond MBO-niveau, met een gezin, wonend in een middelgroot dorp of een kleine stad, met niet veel interesse in kunst en cultuur.

En Nederland?

Het 'profiel' hierboven komt overeen met een behoorlijk deel van de Nederlandse bevolking (mogelijk met uitzondering van de kerkelijke opvoeding). Veel Nederlanders behoren tot de min of meer welgestelde middenklasse. Echter, voor lang niet alle Nederlanders geldt dat. Ik noem twee voorbeelden.

In de eerste plaats moeten we denken aan het groeiende aantal mensen van buitenlandse afkomst. De Nederlandse bevolkingsgroei (momenteel ca. 0,5% per jaar) wordt de laatste jaren voor een belangrijk deel veroorzaakt door een migratieoverschot. Van het totaal aantal van ongeveer 1 miljoen nieuwe Nederlanders in de afgelopen tien jaar, is plusminus een derde afkomstig uit immigratie van allochtonen. Voorts zijn er volgens het CBS ca. 250 duizend kinderen geboren met een niet-westerse vader of moeder. Het is duidelijk dat de meeste kerken in Nederland de toestroom van nieuwe Nederlanders niet hebben opgevangen. Gelukkig is een zeker aantal van hen christen en hebben zij eigen gemeenten weten te vormen, maar het is een feit dat dit grotendeels is gebeurd in de dode hoek van de kerken die er al in Nederland waren.

In de tweede plaats kunnen we denken aan gezinspatronen. Feit is dat je in de kerk naar verhouding minder vrijwillige alleengaanden, gescheiden mensen en bijstandmoeders aantreft dan daarbuiten. Iemand zei eens tegen me: "Als er iemand gaat scheiden in onze kerk, gaat hij of zij bijna altijd over naar een evangelische groep". Of het waar is, kan ik niet controleren, maar zou het kunnen dat mensen die buiten de 'gemiddelde' boot vallen in onze kerken niet (meer) zo'n warm plekje hebben als voorheen? Hoe dan ook, het aantal eenpersoonshuishoudens in Nederland groeit enorm. Zeker in de steden is dat merkbaar. In Amsterdam zijn 30.000 van de 70.000 huishoudens met kinderen eenoudergezinnen. In Den Haag gaat het om 24.000 van de 60.000 huishoudens met kinderen. De traditionele middenklasse (blank - vader - moeder - kinderen - huis & tuin - auto) heeft de steden grotendeels de rug toegekeerd. Omdat de meeste kerken vanouds juist op die klasse zijn 'ingesteld', is dit een belangrijke oorzaak voor de enorme krimp van kerken in de grote steden. Dat komt niet omdat die kerken het zoveel minder doen dan andere CGK's elders in het land, maar omdat de omgeving in de stad veel sneller is veranderd dan daarbuiten. Kerken in de grote steden vangen daarom de eerste klappen op. Maar die klappen vallen hoe langer hoe meer ook buiten de steden.

In een volgend artikel wil ik proberen een paar kanttekeningen te zetten bij dit probleem. Althans, ik ervaar het als een probleem dat grote groepen mensen in onze samenleving niet lijken te passen in ons 'CG-profiel'. Wat moeten we daar van vinden volgens de Bijbel? Hoe komt het? Wat kunnen we ertegen doen? Dat zijn de vragen van het vervolg.

Ons kent ons

Waarom is het uitsluiten van mensen verkeerd?

In een vorig artikel signaleerde ik dat het gemiddelde ‘profiel’ van een CG-kerklid niet overeenkomt met dat van grote groepen Nederlanders. Allochtonen, intellectuelen, armen, mensen met een afwijkend gezinspatroon, we vinden ze naar verhouding weinig in onze kerken. Hoe komt dat eigenlijk? Kunnen we er wat aan doen?

Om die vraag te stellen, is het goed om eerst een andere te stellen: *willen* we er wel wat aan doen? Is het erg dat onze samenleving niet weerspiegeld wordt in de samenstelling van onze kerken? Graag wil ik daarom eerst vijf uitgangspunten noemen. Daarbij neem ik aan dat die uitgangspunten voor iedere lezer min of meer vanzelfsprekend zijn. Ik ga ze dus niet verdedigen. Ze zijn echter wel belangrijk om onze mening te vormen over de vraag wie we missen in de kerk.

Vijf uitgangspunten

1. *De kerk is er voor iedereen.* Principieel sluit de kerk geen groepen mensen uit. Als zij dat wel deed, zou zij zeggen dat sommige mensen niet geschikt zijn voor het Koninkrijk en anderen wel. Maar de kerk leeft vanuit het besef dat *niemand* geschikt is voor het Koninkrijk - wijzelf dus ook niet - maar door genade gered moet worden. Laten we bedenken wie wij - voor het merendeel christenen uit de heidenen - zelf geweest zijn, voordat God ons wilde inlijven in Zijn volk: “Gij, die eertijds geen volk waart, maar nu Gods volk zijt; die eertijds niet ontfermd waart, maar nu ontfermd zijt geworden” (1 Pet. 2:10). Wij zijn ‘ontfermd geworden’! Dit besef mag ons vervullen met ontferming voor anderen, hoe ‘afwijkend’ zij in onze ogen ook zijn.
2. *De kerk is van Christus, Die niemand uitsloot.* De kerk is het Lichaam van Christus op aarde. Zou zij onbeschaamd kunnen beweren kerk van Christus te zijn, als zij openlijk of stilzwijgend bepaalde groepen mensen de toegang ontzegde? Vanuit dit gezichtspunt zou de kerk een afspiegeling moeten zijn van de samenleving.
3. *In de kerk is er geen onderscheid tussen de rassen.* Paulus maakt dit heel duidelijk in Efeze 2, waar hij spreekt over de muur van afscheiding die er was tussen Joden en heidenen. Die muur is in Christus afgebroken. Hij maakt ons één. Een kerk die onderscheid maakt op basis van ras, is geen kerk van Christus, maar van mensen.
4. *De aandacht van de kerk gaat speciaal uit naar hen die er in de samenleving niet zo bijhoren.* Ook hier is Christus ons voorbeeld. Hij zocht juist degenen op die in de samenleving van toen tot de buitenbeentjes hoorden. De gevestigde groepen gaf Hij minder aandacht (al verwaarloosde Hij hen niet). Vanuit de lijn van de hele Schrift mogen we daarbij zeggen dat de kerk zich moet bekommeren om wat zwak en gebroken is. In het Oude Testament zijn dat de arme, de weduwe en wees en de vreemdeling. Zij moeten een speciaal plekje in ons hart hebben en dus ook in de kerk.
5. *De kerk heeft een rol in Gods werk met de wereld – heil voor zondaren.* God is de God Die Zijn Zoon zond. Hij zendt ook ons de wereld in. De kerk is zendingskerk, ver weg, maar ook dichtbij huis. Dan moet het ons wat te zeggen hebben wanneer grote groepen in onze samenleving vervreemd van geloof en kerk leven.

Als we deze uitgangspunten bekijken, kunnen we naar mijn mening niet anders concluderen dan dat het inderdaad erg is dat een aanzienlijk deel van onze samenleving de weg naar de kerk niet kan vinden. Zoals iemand het eens heel scherp uitdrukte: “In de kerk vinden we niet de groepen naar wie Jezus Zich uitstreckte – hoeren en tollenaars. We vinden echter in ruime

mate de mensen die Hij verfoeide – Farizeeërs”. Te scherp? In elk geval iets om over na te denken.

Selectie, bewust en onbewust

Als je aan een gemiddeld kerklid vraagt of de kerk een exclusieve club moet zijn, die alleen toegankelijk is voor mensen ‘van een bepaald soort’, zal hij antwoorden: “Natuurlijk niet! De kerk staat open voor iedereen!”. En officieel is dat natuurlijk ook zo. We zullen niet gauw iemand wegsturen die ‘zomaar’ binnenkomt en die er een beetje afwijkend uitziet. We nodigen zo iemand meestal ook niet echt uit, maar dat terzijde. Niemand kan zeggen dat we de deur bewust *sluiten* voor bepaalde groepen, ook al zetten we hem niet voor iedereen even wijd open. Toch, als we vervolgens zouden vragen hoe het dan komt dat bepaalde groepen sterk ondervertegenwoordigd zijn in de kerk, blijft men meestal het antwoord schuldig. Ik hoop nu maar niet dat iemand stiekem denkt (of zelfs zegt!) dat dit alleen te maken heeft met vijandschap tegen het Evangelie. Die vijandschap heeft *elke* groep van nature en toch vallen bepaalde groepen uit de boot en andere niet. Als we dit ernstig zouden menen, zouden we eigenlijk zeggen dat wijzelf net wat minder vijandig zijn tegenover het Evangelie dan die anderen buiten de kerk. Wie zo denkt, moet nog eens in de spiegel kijken.

Zoals gezegd, *bewust* selecteren zullen niet veel kerken doen. In Amerika zijn er kerken die zich speciaal richten op mensen met een betaalde baan. In Zuid-Afrika waren (zijn?) er kerken die bewust selecteren op ras. Wij vinden dat verkeerd en terecht. Maar selecteren wij misschien *onbewust* zelf ook? Doen wij dat misschien zelfs geraffineerder en subtieler dan deze Amerikaanse of Zuid-Afrikaanse kerken? Zo subtiel misschien dat wij het zelf vaak niet eens meer zien, totdat iemand ons een spiegel voorhoudt? Ik denk dat dat inderdaad zo is. Wij selecteren veel meer dan wij ons bewust zijn. En dat is een belangrijke verklaring voor het feit dat zoveel groepen bijna helemaal ontbreken in onze kerken. In twee volgende artikelen hoop ik daar nader op in te gaan.

Ons kent ons

Onbewust selecteren

In een vorig artikel gaf ik aan dat in veel van onze kerken wel degelijk mensen worden geselecteerd. Wij sluiten weliswaar niet de deur voor mensen, maar voor de een zetten wij hem wel wijder open dan voor de ander. Hoe werkt dat dan? Ik zou in de laatste twee artikelen van deze reeks drie zaken willen noemen, zonder volledig te zijn. Wij selecteren in de eerste plaats door onze *presentatie*. In de tweede plaats door de *groepscultuur*. En in de derde plaats door de *prediking*. Op alledrie wil ik in het vervolg ingaan.

Presentatie

De manier waarop veel plaatselijke kerken zich presenteren in hun dorps- of stadssamenleving lijkt op die van een besloten club. De informatievoorziening is schaars en bijna helemaal toegesneden op mensen die van de hoed en de rand weten. In de brochure *De gemeente present*, uitgegeven door deputaten Evangelisatie, ga ik daar nader op in. Er staan tal van voorbeelden in hoe een gemeente zich helderder en toegankelijker kan presenteren in zijn omgeving.

Hier noem ik alleen het voorbeeld van het bord bij de kerk. Dit bord is - neem ik aan - gericht op mensen die de kerk niet kennen. De kerkleden weten toch immers allang dat dit een Christelijke Gereformeerde Kerk is? En we mogen aannemen dat ze ook weten hoe laat de diensten beginnen. Maar als het bord gericht is op voorbijgangers en dergelijke, mogen we ons afvragen hoe duidelijk het is: *Chr. Geref. Kerk (?), Diensten(?) v.m. 10.00u, n.m. 18.30u(???)*. Elk bord van een willekeurige instantie biedt meer en helderder informatie dan dit. Kortom, geeft dit bord werkelijke informatie aan mensen die die informatie nodig hebben? De vraag stellen is hem beantwoorden. Dit bord straalt uit: 'Ik draag een code die voor ingewijden begrijpelijk is. Als *jij* het niet begrijpt, zal wat hier gebeurt dus wel niet voor jou zijn'. Of, met andere woorden, dit bord werkt selectief: mensen die weten wat een 'Chr. Geref. kerk' is, die weten wat 'diensten' zijn en hoe lang die ongeveer duren en die aan die informatie genoeg motivatie ontlenuen om naar binnen te gaan, worden uitgenodigd. In de praktijk zijn dit, zeker in deze tijd, vrijwel altijd kerkmensen. Anderen krijgen de boodschap mee: 'Jij hoort hier niet'.

Dit voorbeeld is met vele andere uit te breiden. Een voorbeeld is de hoeveelheid boekjes die kerkgangers moeten gebruiken in de dienst. Denk ook eens aan de bordjes die je soms op parkeerterreinen aantreft bij kerken: 'Privé', 'Alleen voor bezoekers van kerkdiensten', 'Uitsluitend voor de predikant'. Zelfs vond ik een bordje: 'Overtreders worden weggesleept'. Commentaar is overbodig, lijkt me. Verder verwijs ik graag naar de genoemde brochure.

Groepscultuur

De presentatie en de prediking dragen bij aan de groepscultuur: de vaak stilzwijgende uitstraling van een groep richting een buitenstaander. Zo kan het gebeuren dat men met de mond belijdt dat iedereen welkom is en dat men dat op een bepaalde manier ook wel meent. Maar toch ziet de buitenstaander iets anders: een groep die gesloten en afwijzend is. Het is goed om ons bewust te worden van de signalen die wij uitzenden. Een paar voorbeelden noemde ik hierboven al. Daarnaast kunnen we denken aan de inrichting en aankleding van het kerkgebouw. Veel kerken zijn ronduit saai, oubollig en smakeloos ingericht. Ze nodigen niet uit tot binnenkomen en geven iemand met enig kunstzinnig gevoel nu niet direct een idee van thuiskomen.

Ook bepaalde soorten kleding, met alle respect, kunnen bijdragen aan het buitensluiten van mensen. Een kerk kan ervoor kiezen om een bepaalde 'dresscode' aan te bevelen en daarvoor

goede redenen hebben, maar dit argument zou toch zwaar moeten wegen. Als het effect is dat grote groepen mensen zich mede daardoor niet thuis voelen en als de Bijbel een bepaalde kledingstijl niet dwingend voorschrijft, moeten we ons toch eens achter de oren krabben.

Muziek is geweldig belangrijk. Met muziek kun je mensen welkom heten, maar ook het gevoel geven 'hier ben ik niet thuis'. Het is een feit dat bij veel kerken muziek uitsluitend 'kerkmuziek' is. Omdat minder dan 5% van alle Nederlanders houdt van orgelmuziek, is het probleem daarmee helder aangegeven. Overigens houdt ook lang niet iedereen van een drumstel, laat dat duidelijk zijn. Het gaat er hier om of een gemeente wil nadenken over de vraag of zij bereid is ook in haar muziek iets te laten doorklinken (letterlijk!) dat iedereen welkom is, zonder dat hij eerst allerlei toegangscodes moet leren. Dit is dus geen kwestie van 'de smaak van mensen bevredigen' (hoewel ook nergens in de Bijbel staat dat wij mensen voor het hoofd moeten stoten). De boodschap 'allen zijn welkom zonder voorwaarden vooraf' is verbonden met de boodschap van de genade en daarmee is het dus geen onbelangrijke of menselijke zaak!

Hoe dan ook zou de muziek kwalitatief goed moeten zijn. Slordige muziek wordt door kerkleden meestal nog wel verdragen, omdat zij een relatie hebben met de muzikant en omdat zij weten dat muziek niet het belangrijkste is. Van een bezoeker of een belangstellende kun je dat krediet echter niet vragen. Op welke basis zou je dat moeten doen? Wie slordige muziek toestaat, laat daarmee zien dat het hem niet veel uitmaakt of mensen zich daaraan ergeren. Muzikale mensen hebben het dan moeilijk, zeker als ze niet kerkelijk zijn opgevoed.

De groeps cultuur weerspiegelt zich ook in de kringen, verenigingen en andere bijeenkomsten. Die zijn vaak erg 'gezinsgericht'. Verenigingen en dergelijke maken vaak veel werk van studie. Op zich is dat goed, maar er zijn nu eenmaal mensen die niet gemakkelijk studeren. Op sommige catechisaties is 'leren' nog steeds identiek met 'uit het hoofd leren'. Het is duidelijk dat veel kinderen dan afvallen, al blijven ze misschien nog wel komen.

Tenslotte – en dat is erg belangrijk – komt de groeps cultuur tot uiting in de leiding van de gemeente. Er zijn kerken die bewust proberen allochtone ambtsdragers aan te stellen. Dat doen zij met het oog op de aantrekkelijkheid van de gemeente voor andere allochtonen. Hoe je het ook wendt of keert, het geeft een vertrouwd idee om iemand van je eigen huidskleur en taal in de ouderlingenbank, op de kansel, achter het orgel of als leiding van de jeugdvereniging te zien. In elk geval straalt de kerk daarmee uit: in onze gemeente wordt geen onderscheid gemaakt op huidskleur.

In het laatste artikel van deze reeks wil ik graag nog een aantal dingen zeggen over de manier waarop de prediking onbedoeld bepaalde groepen mensen het gevoel kan geven: 'Jij bent hier niet thuis'.

Ons kent ons

‘onderscheidend’ preken

In de serie ‘ons kent ons’ hebben we stilgestaan bij het feit dat kerkelijke Nederlanders slechts een selectie vormen uit het Nederlandse volk en dat kerken bovendien meestal geen afspiegeling zijn van hun omgeving. Op de vraag wat daarvoor de redenen kunnen zijn, hebben we geantwoord dat dit te maken heeft met doorgaans onbewuste manieren om mensen buiten te sluiten. Een paar van die manieren hebben we in het vorige artikel besproken: de presentatie van kerken en hun groeps cultuur. In dit laatste artikel gaat het over de prediking als een onbewuste manier om mensen van elkaar te ‘onderscheiden’: niet in de ontdekkende zin waarover de Bijbel spreekt, maar op de ‘uitsluitende’ manier die door de Bijbel wordt veroordeeld.

Dit is een gevoelig punt. Preken is Gods Woord verkondigen. Als dat al selectief zou zijn... Nu, ik bedoel ook hier niet zozeer dat predikanten bewust hun boodschap beperken tot een selecte groep. Gelukkig niet. Maar ook in de prediking wordt de ene groep mensen onbewust meer welkom geheten dan de andere. Door het taalgebruik, de voorbeelden, de behandelde vragen en problemen, de terzijdes en de ‘u weet wels’ krijgen sommige groepen onherroepelijk de boodschap mee: ‘Op u zijn wij niet ingesteld’. Dit is ongelooflijk belangrijk! In onze kerken staat de verkondiging centraal. Onze roeping staat of valt met de mate waarin die verkondiging in de praktijk alleen door een beperkte groep wordt verstaan en herkend of dat zij in principe meer groepen kan aanspreken. Ook hier moeten we goed onderscheiden: alle mensen, niemand uitgezonderd, zijn vanuit zichzelf geen vrienden van het Evangelie. Maar wij moeten voorkomen dat mensen door de manier waarop wij het Evangelie presenteren aan de eigenlijke vraag niet toekomen.

Hoe kan de prediking selectief zijn? De meeste predikanten maken gelukkig niet meer de fout dat zij in hun preken spreken over homoseksualiteit, incest en seks voor het huwelijk alsof er geen mensen aanwezig zijn die zich daarmee bezighouden. Maar hetzelfde gebeurt vaak wel met spreken over geloof en ongelooft. Maar al te vaak wordt over niet-kerkmensen gesproken alsof zij er niet bij zijn. Als dit vaak genoeg gebeurt, zal het overigens vanzelf waarheid worden: ongelovigen komen dan niet meer. De grote prediker dr. Tim Keller uit New York hamert er keer op keer op dat een goede preek zowel de aanwezige gelovigen als de ongelovigen weet aan te spreken. Op onze website (onder ‘evangelisatie’) heb ik een aantal artikelen van hem vertaald opgenomen. Geïnteresseerden stuur ik graag een kopie toe per post.

Ook de toon van de preek is belangrijk. Onze tijd en cultuur kennen een extreem wantrouwen tegen retoriek: holle frasen, lege clichés en vrome stoplappen. Als die ook nog eens worden uitgesproken op een typische preektoon, stoot dat niet alleen veel kerkmensen voor het hoofd, maar het werkt in hoge mate vervreemdend op diegenen die de kerkelijke cultuur niet kennen. De vorm en stijl van de preek dragen op deze manier bij aan een boodschap die wij niet willen uitdragen.

Een ander voorbeeld is de ‘ons kent ons’-sfeer die veel preken kenmerkt. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in de terzijdes. “U weet wel, dat bekende verhaal van...”. Een predikant zou er van uit moeten gaan dat in de kerk een behoorlijk aantal mensen zit die dat verhaal *niet* kennen (hoe bekend het ook is). Juist door keer op keer hiermee rekening te houden, straalt de preek uit dat verschillende groepen mensen welkom zijn in de dienst: ook mensen met weinig tot geen bijbelkennis. Dit vraagt om een zeer kritische screening van al onze preken en meditatie en wel vooraf!

Dit heeft natuurlijk niet alleen te maken met het bekend veronderstellen van zaken, maar ook met de manier waarop die zaken worden besproken. Zeker bij onderwerpen die in onze cultuur gevoelig liggen, vraagt dit om extra waakzaamheid. In een preek over het laatste oordeel zal een dominee er niet voetstoots van uit moeten gaan dat alle aanwezigen wel zullen geloven dat er een hel en een hemel is en dat niet iedereen ‘zomaar’ zalig wordt. Wie daar wel van uitgaat, sluit opnieuw een bepaalde groep op voorhand uit. Uiteraard moeten dergelijke zaken besproken worden, maar niet zonder een korte uitleg van de leerstelling en een kritische bespreking van de alternatieven. Laat zien dat die niet zo tolerant en aardig zijn als vaak wordt gedacht. Daarmee komt men naar mijn vaste overtuiging overigens ook aan veel stilzwijgende twijfels van ‘gevestigde’ gemeenteleden tegemoet. Verder laat het zien dat dit een kerk is waar kritische vragen worden gehoord en beantwoord. Dit nodigt mensen die dergelijke vragen graag stellen uit om ook eens te komen kijken.

In de prediking worden ook nogal eens klassieke gezins- en rolpatronen bevestigd. Laatst hoorde ik een predikant zijn gehoor als volgt aansporen: “Mannen, als je nu eens in het buitenland bent, neem dan een cadeautje voor je vrouw mee...”. Hoe goed bedoeld ook, er zijn mannen die nooit in het buitenland komen voor hun werk en er zijn ook gezinnen van wie de vrouw buitenshuis werkt of van wie de beide echtgenoten bijdragen aan het inkomen. Zeker in onze tijd en zeker bij de jongere generaties is dat, ook binnen de kerk, meer regel dan uitzondering. Een dergelijk voorbeeld is dus selectief. Dit is niet zo schadelijk als het gehoor alleen bestaat uit kerkmensen. Die kennen de dominee en de geijkte rolpatronen in de kerk en zij willen best krediet geven wanneer iets er niet helemaal gelukkig uitkomt. Maar zulke subtiele selecties wreken zich wanneer een gemeente ook open wil zijn naar niet-kerkelijke mensen. Die kennen de dominee niet en de huidige gang van zaken heeft bij hen (nog) geen krediet. Zij kunnen heel goed ‘afknappen’ op dergelijke voorbeelden. Overdreven? Ik weet het niet. Voor een christen wel, maar voor iemand die net komt kijken ook?

In veel preken wordt min of meer vanzelfsprekend aangenomen dat mensen op vakantie gaan, een eigen huis hebben en een auto. Met het gemis van kinderen wordt gelukkig vaker rekening gehouden. Hoewel...? De meeste kerken hebben wel een zondagschool, maar geen gesprekskring voor kinderloze echtparen.

Intellectuele en kritische mensen voelen zich tamelijk snel bedot, wanneer in een preek kort door de bocht wordt gegaan bij lastige vragen (suggestie: ‘de dominee durft dit niet aan en dus zal het christelijke geloof hier wel geen antwoord op hebben’) of wanneer met enige retoriek over dergelijke vragen heen wordt gewalst (‘wie dit niet gelooft, is nog steeds een vijand van God’). Er bestaat ook integere en intellectuele twijfel! Zulke twijfel moeten we onderscheiden van het soort gekoesterde twijfelzucht die nogal eens het doelwit is van preken.

Tot zover enkele ‘selectieprocedures’. Er zou meer te noemen zijn, maar hier wil ik het bij laten. Voor de mensen die na het lezen hiervan moedeloos geworden zijn, wil ik benadrukken dat ook in een kerk die er nogal besloten uitziet, een warme en uitnodigende groep mensen uiteindelijk veel doet. Zelfs als die groep er anders uitziet, anders praat en anders doet dan de meeste Nederlanders. We moeten niet de fout maken dit probleem zuiver ‘technisch’ te benaderen. Een aantal van de zaken die hierboven zijn genoemd, is vrij eenvoudig aan te passen. Bij andere ligt dat veel moeilijker. Maar of ze nu *vanuit ons gezien* eenvoudig of moeilijk zijn, alles begint bij een hart dat is aangeraakt door Gods Geest en uitgaat naar de ander. Wanneer die persoonlijke en gemeentelijke vernieuwing en heiliging bij u niet aanwezig zijn, verzoek ik u deze artikelen te vergeten. Zij zouden in uw handen en in uw gemeente alleen maar gevaar opleveren. Uiteindelijk zou elke roep om verandering dan alleen maar het strelen van eigen vlees zijn. Maar wanneer u in de bijbelse zin van het woord ‘kennis’ hebt gemaakt met Gods eigen liefde voor deze wereld in nood en wanneer deze liefde

ook uw gemeente heeft geraakt, wanneer u en uw gemeente bereid zijn om daarvoor in eigen vlees te snijden, dan hoop ik dat u hier wat mee kunt.